

I.I. Гайдаржи, Л.А. Мотняк, Б.В. Куншенко

СИНТЕЗ АНАЛОГІВ ПРОКАЇНУ, ЩО МІСТЯТЬ ПЕНТАФТОРЕТОКСИГРУПИ У АРОМАТИЧНОМУ ЯДРІ

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна

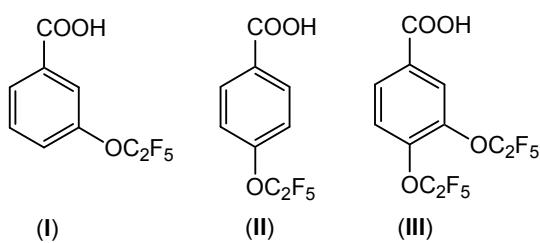
З метою синтезу аналогів прокайну, що містять одну або дві пентафторетоксигрупи, розроблено метод синтезу бензойних кислот, що містять пентафторетоксигрупу в *ортого*- положенні бензойного ядра. Запропоновано ефективний спосіб синтезу структурних аналогів прокайну, що містять одну або дві пентафторетоксигрупи. Показано, що заміна аміногрупи на пентафторетоксигрупу в молекулі прокайну приводить до значного збільшення місцевоанестезуючої активності одержаних сполук. Найбільш активною сполукою виявився структурний аналог прокайнаміду, що містить дві пентафторетоксигрупи у положеннях 2 та 4. Утворення фторовмісних аналогів прокайну підтверджено за допомогою методів ^1H , ^{19}F та ^{13}C ЯМР спектроскопії, а також мас-спектрометрії.

Ключові слова: прокайн, β -діетиламіноетилхлорид, пентафторетоксибензойні кислоти, місцеві анестетики, синтез, конденсація.

DOI: 10.32434/0321-4095-2021-136-3-64-72

Вступ

Раніше нами був розроблений метод синтезу *мета*- (I) і *пара*- (II) пентафторетоксибензойних кислот, а також 3,4-біс(пентафторетокси)бензойної кислоти (III) (рисунок) з відповідних естерів моно- або біс(трифторацетокси)-бензойних кислот під дією чотирифтористої сірки в середовищі безводного фтористого водню [1–3].

Структурні формули мета- (I) і пар- (II) пентафторетоксибензойних кислот, 3,4-біс(пентафторетокси)бензойної кислоти (III)

Однак, цим методом не вдається одержати бензойні кислоти, що містять групу $-\text{C}_2\text{F}_5$ в *ортого*-положенні відносно карбоксильної групи.

Наприклад, фторування метилового естерау *o*-трифторацетоксибензойної кислоти не приве-

ло до позитивного результату: реакційна суміш осмолялася, навіть якщо реакція протікала за кімнатної температури (Схема 1).

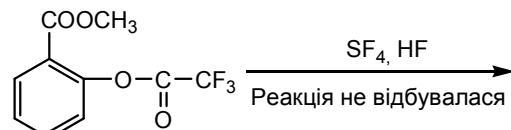

Схема 1

Відомо, що введення атомів фтору в молекули біологічно активних сполук, як правило, значно змінює їх фізіологічну дію, збільшує ліпофільність, що приводить до збільшення їх концентрації в ліпідних ділянках організму.

Оскільки атом фтору близький за розміром до атома водню, заміна в молекулі органічної сполуки атомів водню на атом фтору не чинить значного впливу на розміри молекули в цілому. Тому організм у багатьох випадках не може відрізнити сполуку, що містить атом фтору, від її незаміщеного аналога. Це явище, що має називу «ефект маскування» (mimic effect), має велике значення при розгляді взаємодії багатьох сполук фтору з живим організмом.

З іншого боку, фтор володіє найбільшою електронегативністю, що значно змінює кис-

лотність або основність прилеглих функціональних груп і істотно впливає на взаємодію фторомісних сполук з організмом.

I врешті-решт, при введенні фторозаміщених радикалів в органічні сполуки їх розчинність в жирах підвищується. Це приводить до полегшення транспортування фторомісної сполуки, тобто до більш ефективної доставки лікарського засобу в осередок захворювання.

В роботах [4,5] показано, що заміна аміногрупи в молекулі прокайнаміду на трифторетоксигрупу привела до посилення анестезуючих та антиаритмічних властивостей.

Однак, в літературі не зустрічається аналогів прокайнаміда або прокайна, що містять в ароматичному кільці групу $-\text{OC}_2\text{F}_5$, яка володіє більшою ліпофільністю, в порівнянні з групою $-\text{OCH}_2\text{CF}_3$. Введення пентафторетоксигрупі в бензольне кільце новокайнаміда може сприятливо позначитися на анестезуючих властивості місцевих анестетиків.

Саме тому з метою пошуку структурних аналогів прокайну, які володіли б більш вираженою місцевоанестезуючою активністю, обґрунтованим видавався синтез бензойних кислот, що містять пентафторетоксигрупи в *ортоположенні* бензенового ядра.

Методика експерименту

Розчинники були очищені відповідно до стандартних процедур. Спектри ЯМР ^1H та ^{19}F записані на спектрометрі Varian Unity Plus 400 при 400 МГц та 376 МГц, відповідно. Спектри ЯМР ^{13}C записані на спектрометрі Bruker 170 Avance 500 при 126 МГц. Як внутрішні стандарти використовували тетраметилсілан (^1H , ^{13}C) та CCl_3F (^{19}F). Mac-спектри записані на приборах MX-1321, метод іонізації – електронний удар, температура джерела іонів складала 220°C, енергія іонізації складала 70 eВ та VG 7070, іонізація здійснювалася пучком атомів аргону з енергією 8 кeВ, матриця – *мета*-нітробензиловий спирт.

4-Броморезорцин (VII) та 2-бромогідрохінон (VIII) були синтезовані відповідно до методики, описаної у роботі [6].

Метиловий естер 3-бromo-4-гідроксибензойної кислоти (IV)

В хімічну склянку завантажують діоксан (26,4 г, 0,3 моль), охолоджують до 15°C, додають молекулярний бром (32,0 г, 0,2 моль), реакційну суміш перемішують протягом 15 хвилин.

Одержаній комплекс брому з діоксаном розчиняють у метанолі (200 мл). Метиловий естер *n*-гідроксибензойної кислоти (30,4 г, 0,2 моль) розчиняють у метанолі (120 мл) та завантажують у колбу, обладнану магнітною мішалкою та термометром, розчин охолоджують до 2–5°C, після чого протягом 2 годин по краплинах додають розчин діоксану діброміду у метанолі. Реакційну суміш нагрівають до кімнатної температури та перемішують ще 3 години, після чого додають воду (1500 мл), осад, що випав, відфільтровують та сушать за кімнатної температури. Вихід 30,03 г (65,0%), біла речовина $t_{\text{пл}}=105\text{--}107^\circ\text{C}$ (літ. 105,8–106,7°C [7]).

3-Бромо-4-гідроксибензойна кислота (V)

Метиловий естер 3-бромо-4-гідроксибензойної кислоти (IV) (27,72 г, 0,12 моль) та 10 мас.% водний розчин NaOH завантажують в колбу, обладнану магнітною мішалкою та зворотним холодильником. Суміш кип'ятять протягом 2 годин, охолоджують до кімнатної температури та додають 30 мас.% водний розчин H_2SO_4 до набуття реакційною сумішшю $\text{pH}<1$. Осад, що випав, відфільтровують та перекристалізовують з 30 об.% водного етанолу. Вихід 25,08 г (96,3%), біла речовина $t_{\text{пл}}=154\text{--}158^\circ\text{C}$ (літ. 155–160°C¹).

2-Бромофенол (VI)

3-Бромо-4-гідроксибензойну кислоту (V) (21,7 г, 0,1 моль) та N,N-диметиланілін (48,4 г, 0,4 моль) завантажують у круглодонну колбу, обладнану термометром, магнітною мішалкою та зворотним повітряним холодильником. Суміш нагрівають до 194°C та витримують за цієї температури протягом 3,5 годин до припинення виділення CO_2 . Суміш охолоджують до кімнатної температури та порціями переносять до ділильної лійки, що містить 60 мл концентрованої HCl. Вміст лійки екстрагують метил-*трет*-бутиловим етером (МТБЕ) (4×30 мл), об'єднані етерні екстракти промивають 20 мл 6 н. розчином HCl, сушать сульфатом натрію. МТБЕ відгнаняють, залишок переганяють. Вихід 12,16 г (70,3%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=193\text{--}195^\circ\text{C}$ (літ. 195°C²).

Загальна методика синтезу трифтороацетоксигромобензенів (IX–XI)

Вихідний фенол (VI–VIII) (0,1 моль) та трифтороцтовий ангідрид (31,5 г, 0,15 моль або 63,0 г, 0,30 моль для одно- та двоатомних фе-

¹ <https://www.sigmaaldrich.com/catalog/product/aldrich/699926?lang=en®ion=UA>.

² <https://www.sigmaaldrich.com/catalog/product/aldrich/130915?lang=en®ion=UA>.

нолів, відповідно) завантажують у автоклав з нержавіючої сталі, обладнаний магнітною мішалкою. Автоклав герметично закривають, реакційну суміш перемішують при 150°C протягом 5 годин. Автоклав охолоджують, надлишок трифтороцтового ангідриду та трифтороцтову кислоту відганяють, трифтороацетоксибромобензени переганяють в вакуумі.

2-Бromoфеніловий естер трифтороцтової кислоти (IX)

Вихід 26,68 г (91,7%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=90\text{--}93^{\circ}\text{C}$ (20 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 7,19 (1Н, д, J=8,6, H_{аром.}); 7,28 (1Н, м, H_{аром.}); 7,32 (1Н, м, H_{аром.}); 7,53 (1Н, д, J=7,7, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -71,50 (3F, с, CF₃). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 116,0 (C_{аром.}); 117,3 (к, J=267,9, CF₃); 121,1 (C_{аром.}); 125,0 (C_{аром.}); 130,6 (C_{аром.}); 134,2 (C_{аром.}); 151,8 (C_{аром.}); 156,4 (к, J=31,9, C(O)CF₃). Mac-спектр, m/z: 269 [M]⁺. C₈H₄BrO₂F₃. Розраховано, %: C, 35,72; H, 1,50; F, 21,19. Знайдено, %: C, 35,70; H, 1,51; F, 21,21.

2,4-Bis(трифтороацетокси)бромобензен (X)

Вихід 29,76 г (78,1%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=103\text{--}105^{\circ}\text{C}$ (5 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 7,18 (1Н, дд, J=8,3, 2,2, H_{аром.}); 7,36 (1Н, д, J=2,2, H_{аром.}); 7,70 (1Н, д, J=8,3, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -73,84 (3F, с, CF₃); -73,44 (3F, с, CF₃). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 109,4 (C_{аром.}); 116,2 (к, J=268,0, CF₃); 116,4 (к, J=265,5, CF₃); 121,2 (C_{аром.}); 123,4 (C_{аром.}); 135,1 (C_{аром.}); 141,6 (C_{аром.}); 156,6 (C_{аром.}); 157,4 (к, J=31,9, C(O)CF₃); 158,0 (к, J=32,2, C(O)CF₃). Mac-спектр, m/z: 381 [M]⁺. C₁₀H₃BrO₄F₆. Розраховано, %: C, 31,52; H, 0,79; F, 29,92. Знайдено, %: C, 31,50; H, 0,77; F, 29,93.

2,5-Bis(трифтороацетокси)бромобензен (XI)

Вихід 30,21 г (80,8%), біла речовина $t_{\text{пл}}=62\text{--}64^{\circ}\text{C}$, $t_{\text{кип}}=89\text{--}90^{\circ}\text{C}$ (3 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 7,34 (1Н, д, J=2,0, H_{аром.}); 7,38 (1Н, дд, J=8,5, 2,2, H_{аром.}); 7,66 (1Н, д, J=8,5, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -74,15 (3F, с, CF₃); -74,57 (3F, с, CF₃). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 109,4 (C_{аром.}); 116,8 (к, J=266,5, CF₃); 117,1 (к, J=267,2, CF₃); 120,1 (C_{аром.}); 123,7 (C_{аром.}); 125,3 (C_{аром.}); 127,4 (C_{аром.}); 143,8 (C_{аром.}); 144,7 (м, 2C_{аром.}); 152,9 (к, J=31,8, C(O)CF₃); 153,6 (к, J=32,1, C(O)CF₃). Mac-спектр, m/z: 381 [M]⁺. C₁₀H₃BrO₄F₆. Розраховано, %: C, 31,52; H, 0,79; F, 29,92. Знайдено, %: C, 31,54; H, 0,77; F, 29,93.

Загальна методика синтезу пентафтороетоксигенів (XII-XIV)

Вихідний моно- або біс(трифтороацетокси)бромобензен (IX–XI) (0,070 моль) та безводний HF (20,00 г, 1,0 моль) завантажують у авт-

оклав з нержавіючої сталі місткістю 80 мл, обладнаний магнітною мішалкою. Автоклав герметично закривають, охолоджують рідким азотом, вакуумують та завантажують 0,12 моль або 0,24 моль SF₄ для моно- та біс(трифтороацетокси)бромобензенів, відповідно. Вміст автоклаву ретельно перемішують протягом 3 годин. Автоклав охолоджують до кімнатної температури, газоподібні продукти випускають через водний розчин гідроксиду натрію (30%), вміст автоклаву виливають на лід. Реакційну суміш екстрагують МТБЕ (3×30 мл), органічний шар відділяють, промивають водою (50 мл), 20% розчином гідроксиду натрію (50 мл) та знову водою (50 мл), промитий розчин сушать Na₂SO₄. МТБЕ відганяють, залишок переганяють у вакуумі.

2-Пентафтороетоксигенів (XII)

Вихід 10,96 г (53,8%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=69\text{--}71^{\circ}\text{C}$ (19 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 6,99 (1Н, м, H_{аром.}); 7,25 (1Н, д, J=8,6, H_{аром.}); 7,32 (1Н, м, H_{аром.}); 7,42 (1Н, д, J=7,4, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -86,35 (3F, с, CF₃); -87,83 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 115,0 (м, CF₃); 117,6 (м, CF₂); 118,2 (C_{аром.}); 123,7 (C_{аром.}); 125,1 (C_{аром.}); 129,3 (C_{аром.}); 134,6 (C_{аром.}); 143,5 (C_{аром.}). Mac-спектр, m/z: 291 [M]⁺. C₈H₄OBrF₅. Розраховано, %: C, 33,02; H, 1,39; F, 32,64. Знайдено, %: C, 33,04; H, 1,37; F, 32,63.

2,4-Bis(пентафтороетокси)бромобензен (XIII)

Вихід 22,73 г (76,4%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=82\text{--}86^{\circ}\text{C}$ (5 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 6,87 (1Н, д, J=8,3, H_{аром.}); 7,16 (1Н, с, H_{аром.}); 7,72 (1Н, д, J=8,3, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -85,23 (3F, с, CF₃); -85,77 (3F, с, CF₃); -86,74 (2F, с, CF₂); -86,74 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 112,3 (C_{аром.}); 114,9 (м, CF₃); 116,2 (м, CF₂); 122,0 (C_{аром.}); 123,1 (C_{аром.}); 134,5 (C_{аром.}); 143,1 (C_{аром.}); 146,8 (C_{аром.}). Mac-спектр, m/z: 425 [M]⁺. C₁₀H₃BrO₂F₁₀. Розраховано, %: C, 28,26; H, 0,71; F, 44,70. Знайдено, %: C, 28,27; H, 0,70; F, 44,69.

2,5-Bis(пентафтороетокси)бромобензен (XIV)

Вихід 23,65 г (79,5%), безбарвна рідина, $t_{\text{кип}}=75\text{--}76^{\circ}\text{C}$ (8 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 7,36 (2Н, м, 2H_{аром.}); 7,62 (1Н, д, J=3,3, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -85,87 (3F, с, CF₃); -86,32 (3F, с, CF₃); -86,73 (2F, с, CF₂); -88,16 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 115,3 (м, CF₃); 116,9 (м, CF₂); 122,6 (C_{аром.}); 123,6 (C_{аром.}); 126,4 (C_{аром.}); 127,0 (C_{аром.}); 141,9 (C_{аром.}); 145,7 (C_{аром.}). Mac-спектр, m/z: 425 [M]⁺. C₁₀H₃BrO₂F₁₀. Розраховано, %: C, 28,26; H, 0,71;

F, 44,70. Знайдено, %: C, 28,25; H, 0,69; F, 44,72.

Загальна методика синтезу пентафторетоксибензойних кислот (XV–XVII)

У двогорлу круглодонну колбу, обладнану зворотнім холодильником, крапельною воронкою і магнітною мішалкою, завантажують 0,032 моль (0,76 г) магнієвих стружок і 3 невеликі кристали йоду. Колбу нагрівають до появи фіолетової пари, охолоджують до кімнатної температури і додають 20 мл діетилового етеру, при цьому розчин набуває коричневого кольору. Вихідний моно- або біс (пентафторетокси)бромбензол в кількості 0,03 моль розчиняють в 10 мл діетилового етеру і переносять в краплинну лійку. Близько 25% одержаного розчину відразу доливають до вмісту колби, інтенсивно його перемішуючи, після чого колбу нагрівають на водяній бані до помірного кипіння етеру. Приблизно через 5 хвилин реакційна суміш набуває менш інтенсивного забарвлення і мутнішає, з цього моменту до вмісту колби краплями додають залишок розчину пентафторетоксибромбензолу. Після розчинення магнієвої стружки, реакційну суміш кип'ятять протягом 1,5 години, охолоджують до кімнатної температури, додають 20 мл етеру і переносять в автоклав, обладнаний магнітною мішалкою. Автоклав охолоджують рідким азотом, вакуумують, завантажують в нього 0,2 моль вуглекслого газу, нагрівають до 20⁰C і витримують при цій температурі протягом двох годин, перемішуючи його вміст магнітною мішалкою.

Надлишок CO₂ випускають в атмосферу, вміст автоклава переносять в дільильною лійку і додають 20 мл етеру і 60 мл 20% соляної кислоти. Вміст дільильної лійки після припинення виділення газу збовтують до отримання двох прозорих шарів. Етерний шар відокремлюють, промивають водою, знову відокремлюють і сушать сульфатом натрію. Етер відганяють, одержуючи твердий продукт, який перекристалізовують з гексану.

2-Пентафторетоксибензойна кислота (XV)

Вихід 4,22 г (55%), біла речовина t_{пл}=78–81⁰C (гексан). Спектр ЯМР ¹H (δ, м.ч., J, Гц): 7,60 (1H, м, H_{аром.}); 7,73 (1H, д, J=8,4, H_{аром.}); 7,80 (1H, м, H_{аром.}); 7,96 (1H, д, J=7,8, H_{аром.}); 13,90 (1H, уш.с., COOH). Спектр ЯМР ¹⁹F (δ, м.ч.): –86,29 (3F, с, CF₃); –87,70 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ¹³C (δ, м.ч.): 115,7 (м, CF₃); 118,0 (м, CF₂); 123,8 (C_{аром.}); 127,1 (C_{аром.}); 127,6 (C_{аром.}); 132,3 (C_{аром.}); 133,5 (C_{аром.}); 146,9 (C_{аром.}); 164,6 (C=O). Mac-спектр, m/z: 256 [M]⁺. C₉H₅O₃F₅. Розраховано, %: C, 42,20; H, 1,97; F, 37,09. Знайдено, %: C, 42,19; H, 1,95; F, 37,10.

2,4-Біс(пентафторетокси)бензойна кислота (XVI)

Вихід 7,61 г (65%), біла речовина t_{пл}=83–87⁰C (гексан). Спектр ЯМР ¹H (δ, м.ч., J, Гц): 7,59 (1H, м, H_{аром.}); 7,60 (1H, д, J=8,4, H_{аром.}); 8,07 (1H, д, J=8,4, H_{аром.}); 13,70 (1H, уш.с., COOH). Спектр ЯМР ¹⁹F (δ, м.ч.): –85,34 (3F, с, CF₃); –85,83 (3F, с, CF₃); –86,98 (2F, с, CF₂); –87,90 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ¹³C (δ, м.ч.): 113,5 (м, CF₂); 115,0 (м, CF₃); 117,2 (C_{аром.}); 120,9 (C_{аром.}); 126,0 (C_{аром.}); 133,7 (C_{аром.}); 146,1 (C_{аром.}); 149,8 (C_{аром.}); 164,3 (C=O). Mac-спектр, m/z: 390 [M]⁺. C₁₁H₄O₄F₁₀. Розраховано, %: C, 33,86; H, 1,03; F, 48,70. Знайдено, %: C, 33,85; H, 1,05; F, 48,68.

2,5-Біс(пентафторетокси)бензойна кислота (XVII)

Вихід 8,19 г (70%), біла речовина t_{пл}=104–105⁰C (гексан). Спектр ЯМР ¹H (δ, м.ч., J, Гц): 7,62 (2H, м, 2H_{аром.}); 7,74 (1H, д, J=3,0, H_{аром.}); 13,80 (1H, уш.с., COOH). Спектр ЯМР ¹⁹F (δ, м.ч.): –85,60 (3F, с, CF₃); –86,11 (3F, с, CF₃); –86,92 (2F, с, CF₂); –87,99 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ¹³C (δ, м.ч.): 113,5 (м, CF₃); 115,3 (м, CF₂); 123,9 (C_{аром.}); 125,3 (C_{аром.}); 125,4 (C_{аром.}); 131,1 (C_{аром.}); 143,7 (C_{аром.}); 145,6 (C_{аром.}); 164,4 (C=O). Mac-спектр, m/z: 390 [M]⁺. C₁₁H₄O₄F₁₀. Розраховано, %: C, 33,86; H, 1,03; F, 48,70. Знайдено, %: C, 33,88; H, 1,01; F, 48,71.

Загальна методика одержання натрієвих солей моно- та біс(пентафторетокси)-бензойних кислот (XVIII–XXIII)

У круглодонну колбу завантажують 0,04 моль моно- або біс(пентафторетокси)бензойної кислоти, 20 мл води та 80 мл 0,5 н. розчину NaOH (еквімолярну кількість). При перемішуванні та нагріванні до 70⁰C кислота повністю розчиняється. Водний розчин натрієвої солі упарюють насухо в вакуумі водоструминного насоса, додають 30 мл сухого бензену, вміст колби ретельно збовтують і знову упарюють насухо. Одержані солі без подальшого очищення використовують у реакції конденсації з β-(діетиламіно)етилхлоридом.

Загальна методика одержання 2-(діетиламіно)етилових естерів моно- та біс(пентафторетокси)бензойних кислот (XXIV–XXIX)

Натрієву сіль моно- або біс(пентафторетокси)бензойної кислоти у кількості 0,04 моль змішують з 100 мл N,N-диметилформаміду. До реакційної маси додають 0,074 моль (10,00 г) β-діетиламіноетилхлорида і нагрівають при перемішуванні протягом 1 години при температурі 70–80⁰C. Натрієва сіль моно- або біс(пен-

тафтогетокси)бензойної кислоти розчиняється, а в осад випадає хлорид натрію. Осад відфільтровують, промивають N,N-диметилформамідом, промивний N,N-диметилформамід об'єднують з фільтратом. N,N-диметилформамід відганяють, залишок переганяють у вакуумі.

2-(діетиламіно)етиловий естер 2-пентафторометоксibenзойної кислоти (XXIV)

Вихід 9,51 г (67%), безбарвна олія, $t_{\text{кип}}=132-134^{\circ}\text{C}$ (2 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 1,15 (6H, т, J=7,2, 2CH₃); 2,88 (4H, к, J=7,2, 2CH₂); 3,10 (2H, т, J=6,1, CH₂); 4,55 (2H, т, J=6,1, CH₂); 7,16-7,21 (1H, м, H_{аром.}); 7,21-7,29 (1H, м, H_{аром.}); 7,51 (1H, тд, J=7,8, 1,8, H_{аром.}); 7,90 (1H, дд, J=7,8, 1,8, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -85,69 (3F, с, CF₃); -86,65 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 9,7 (CH₃); 46,6 (CH₂); 49,5 (CH₂); 61,4 (CH₂); 114,0-116,0 (м, CF₂); 116,0-118,5 (м, CF₃); 122,7 (C_{аром.}); 125,0 (C_{аром.}); 126,7 (C_{аром.}); 130,3 (C_{аром.}); 131,9 (C_{аром.}); 145,6 (C_{аром.}); 164,1 (C=O). Mac-спектр, m/z: 356 [M+H]⁺. C₁₅H₁₈O₃NF₅. Розраховано, %: C, 50,71; H, 5,11; F, 26,74. Знайдено, %: C, 50,69; H, 5,08; F, 26,72.

2-(діетиламіно)етиловий естер 3-пентафторометоксibenзойної кислоти (XXV)

Вихід 12,78 г (90%), безбарвна олія, $t_{\text{кип}}=126-128^{\circ}\text{C}$ (3 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 0,99 (6H, т, с 2CH₃); 2,54 (4H, к, J=7,2, 2CH₂); 2,77 (2H, т, J=6,2, CH₂); 4,33 (2H, т, J=6,2, CH₂); 7,32 (1H, д, J=8,2, H_{аром.}); 7,34-7,48 (1H, м, H_{аром.}); 7,82 (1H, с, H_{аром.}); 7,92 (1H, д, J=7,8, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -86,38 (3F, с, CF₃); -88,05 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 11,9 (CH₃); 47,8 (CH₂); 50,9 (CH₂); 63,9 (CH₂); 114,0-116,0 (м, CF₂); 116,0-118,0 (м, CF₃); 122,6 (C_{аром.}); 125,8 (C_{аром.}); 127,9 (C_{аром.}); 129,7 (C_{аром.}); 131,4 (C_{аром.}); 148,3 (C_{аром.}); 164,9 (C=O). Mac-спектр, m/z: 356 [M+H]⁺. C₁₅H₁₈O₃NF₅. Розраховано, %: C, 50,71; H, 5,11; F, 26,74. Знайдено, %: C, 50,72; H, 5,10; F, 26,73.

2-(діетиламіно)етиловий естер 4-пентафторометоксibenзойної кислоти (XXVI)

Вихід 5,68 г (40%), біла воскоподібна речовина, $t_{\text{кип}}=165-167^{\circ}\text{C}$ (2 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 1,33 (6H, т, J=7,2, 2CH₃); 3,19 (4H, к, J=7,2, 2CH₂); 3,41 (2H, т, J=5,4, CH₂); 4,74 (2H, т, J=5,4, CH₂); 7,14 (2H, д, J=8,3, 2H_{аром.}); 7,98 (2H, д, J=8,3, 2H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -86,73 (3F, с, CF₃); -88,40 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 8,6 (CH₃); 46,7 (CH₂); 49,7 (CH₂); 59,5 (CH₂); 111,6-114,9 (м, CF₂); 115,2-117,8 (м, CF₃); 120,6 (C_{аром.}); 121,1 (C_{аром.}); 131,4 (C_{аром.}); 131,7 (C_{аром.}); 164,8 (C=O). Mac-

спектр, m/z: 356 [M+H]⁺. C₁₅H₁₈O₃NF₅. Розраховано, %: C, 50,71; H, 5,11; F, 26,74. Знайдено, %: C, 50,70; H, 5,12; F, 26,76.

2-(діетиламіно)етиловий естер 2,4-(біс)пентафторометоксibenзойної кислоти (XXVII)

Вихід 12,54 г (64%), безбарвна олія, $t_{\text{кип}}=164-167^{\circ}\text{C}$ (1 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 1,15 (6H, т, J=7,2, 2CH₃); 2,87 (4H, к, J=7,2, 2CH₂); 3,08 (2H, т, J=6,1, CH₂); 4,54 (2H, т, J=6,1, CH₂); 7,18 (2H, м, 2H_{аром.}); 8,02 (1H, д, J=8,9, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -85,78 (3F, с, CF₃); -86,33 (3F, с, CF₂); -87,13 (2F, с, CF₂); -88,33 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 9,7 (CH₃); 46,7 (CH₂); 49,7 (CH₂); 61,7 (CH₂); 111,2-114,3 (м, CF₂); 115,4-118,7 (м, CF₃); 116,4 (C_{аром.}); 119,4 (C_{аром.}); 123,4 (C_{аром.}); 133,6 (C_{аром.}); 147,6 (C_{аром.}); 148,8 (C_{аром.}); 163,0 (C=O). Mac-спектр, m/z: 490 [M+H]⁺. C₁₇H₁₇O₄NF₁₀. Розраховано, %: C, 41,73; H, 3,50; F, 38,83. Знайдено, %: C, 41,75; H, 3,48; F, 38,80.

2-(діетиламіно)етиловий естер 2,5-(біс)пентафторометоксibenзойної кислоти (XXVIII)

Вихід 7,84 г (40%), безбарвна олія, $t_{\text{кип}}=154-158^{\circ}\text{C}$ (1 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 1,17 (6H, т, J=7,3, 2CH₃); 2,97 (4H, к, J=7,3, 2CH₂); 3,19 (2H, т, J=5,9, CH₂); 4,61 (2H, т, J=5,9, CH₂); 7,27-7,43 (2H, м, 2H_{аром.}); 7,72 (1H, д, J=2,7, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -86,44 (3F, с, CF₃); -87,03 (3F, с, CF₃); -87,63 (2F, с, CF₂); -88,11 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 8,8 (CH₃); 46,4 (CH₂); 49,2 (CH₂); 61,0 (CH₂); 111,6-114,8 (м, CF₂); 114,9-118,1 (м, CF₃); 122,9 (C_{аром.}); 124,0 (C_{аром.}); 125,0 (C_{аром.}); 126,5 (C_{аром.}); 134,5 (C_{аром.}); 143,7 (C_{аром.}); 162,5 (C=O). Mac-спектр, m/z: 490 [M+H]⁺. C₁₇H₁₇O₄NF₁₀. Розраховано, %: C, 41,73; H, 3,50; F, 38,83. Знайдено, %: C, 41,70; H, 3,51; F, 38,81.

2-(діетиламіно)етиловий естер 3,4-(біс)пентафторометоксibenзойної кислоти (XXIX)

Вихід 10,19 г (52%), безбарвна олія, $t_{\text{кип}}=124-125^{\circ}\text{C}$ (2 мм рт.ст.). Спектр ЯМР ^1H (δ , м.ч., J, Гц): 1,06 (6H, т, J=7,1, 2CH₃); 2,62 (4H, к, J=7,1, 2CH₂); 2,84 (2H, т, J=6,1, CH₂); 4,41 (2H, т, J=6,1, CH₂); 7,47 (1H, д, J=8,4, H_{аром.}); 7,98-8,12 (2H, м, H_{аром.}). Спектр ЯМР ^{19}F (δ , м.ч.): -86,12 (3F, с, CF₃); -86,17 (3F, с, CF₃); -88,10 (2F, с, CF₂); -88,21 (2F, с, CF₂). Спектр ЯМР ^{13}C (δ , м.ч.): 12,0 (CH₃); 47,8 (CH₂); 50,9 (CH₂); 64,3 (CH₂); 112,4-115,3 (м, CF₂); 115,5-118,8 (м, CF₃); 122,9 (C_{аром.}); 125,0 (C_{аром.}); 129,3 (C_{аром.}); 130,2 (C_{аром.}); 140,1 (C_{аром.}); 144,1 (C_{аром.}); 164,8 (C=O). Mac-спектр, m/z: 490 [M+H]⁺. C₁₇H₁₇O₄NF₁₀. Розраховано, %: C, 41,73; H, 3,50; F, 38,83. Знайдено, %: C, 41,72; H, 3,47; F, 38,85.

Визначення місцевоанестезуючої активності фторовмісних аналогів прокайну при хімічному подразненні в «капсаїциновому» тесті

Дослідження проводилося на білих безпомідорних миших (самцях) віком 3–4 місяці та масою 18–22 г за описаною методикою [8]. Експериментальні тварини були отримані з віварію Одеського національного медичного університету, утримувалися в умовах вільного доступу до їжі і води при 12-годинному світловому режимі. Дослідження активності одержаних сполук здійснювалось на 24 тваринах у групах по 6 тварин.

В ході дослідження тваринам на кінцівки наносили 70 мг мазі, що містила 0,121 ммоль/г досліджуваної речовини. Мазева основа складалася з поліетиленгліколю-1500, поліетиленоксиду-400 і 1,2-пропіленгліколю в співвідношенні 4:2:3 (мас.), відповідно. Через 5 хв після нанесення мазі на кінцівку у експериментальних тварин індукували біль субплантарним введенням 20 мкл розчину капсаїцину в 1,2-пропіленгліколі (0,3 мг/мл). Негайно після ін'єкції кожну тварину поміщали в прозорий бокс. За піддослідними тваринами спостерігали протягом 5 хв і фіксували час, витрачений на облизування ураженої кінцівки. Інтенсивність бальової реакції оцінювали за тривалістю патернів облизування. Тваринам у контрольній групі наносили тільки мазеву основу без досліджуваної речовини.

Результати та їх обговорення

Раніше було показано, що при взаємодії метилового естера 2,4-біс(трифтороацетокси)бензойної кислоти з чотирифтористою сіркою в розчині безводного фтористого водню відбувається фторування тільки тієї трифтороацетоксигрупи, що знаходиться в положенні 4 ароматичного кільця [3]. Фторування трифтороацетоксигрупи в положенні 2 не відбувається. Мабуть, це спричинено просторовими перешкодами, створеними естерною групою вихідної речовини.

Ми припустили, що бензойні кислоти, які містять групу OC_2F_5 в *ортто*-положенні до карбоксильної групи, можна одержати карбокси-

люванням відповідних магнієвих похідних пентафтороетоксибромобензенів. Останні були одержані фторуванням трифтороацетильних похідних *o*-бromoфенолу, 4-броморезорцину та 2-бромогідрохіону чотирифтористою сіркою в розчині безводного фтористого водню.

o-Бromoфенол (VI) був одержаний, починаючи з метилового естера 4-гідроксибензойної кислоти, відповідно до схеми 2. На першій стадії метиловий естер 4-гідроксибензойної кислоти обробляли діоксаном дібромідом. Оскільки естерна та гідроксильна групи вихідної сполуки направляють вхідний атом брому в одне і те ж саме положення бензенового кільця, утворюється метиловий естер 3-бromo-4-гідроксибензойної кислоти (IV) з хорошим виходом. На другій стадії сполука (IV) після гідролізу та підкислення реакційної суміші перетворюється на 3-бromo-4-гідроксибензойну кислоту (V). Кислота (V) після нагрівання з N,N-диметиланіліном на третьій стадії декарбоксилювалася до *o*-бromoфенолу (VI) (Схема 2).

Монобромухідні резорцину (VII) та гідрохіону (VIII) були одержані відповідно до раніше описаної методики [6].

Трифтороацетилування *o*-бromoфенолу (VI), 4-броморезорцину (VII) та 2-бромогідрохіону (VIII) привело до утворення відповідних трифтороацетатів (IX–XI) з кількісними вихідами. Сполуки (IX–XI) при взаємодії з чотирифтористою сіркою в розчині безводного фтористого водню перетворювалися на відповідні пентафтороетоксибромобензени (XII–XIV) (Схема 3).

Пентафтороетоксибромобензени (XII–XIV) при взаємодії з магнієм перетворювалися на відповідні арілмагнійброміди. Подальше карбоксилювання в автоклаві магнієвих похідних діоксидом вуглецю в розчині діетилового етеру привело до утворення з хорошими вихідами пентафтороетоксибензойних кислот (XV–XVII) (Схема 4).

Натрієві солі *ортто*-, *метто*-, *пара*-пентафтороетоксибензойних, а також 2,4-, 2,5- і 3,4-біс(пентафтороетокси)бензойних кислот одер-

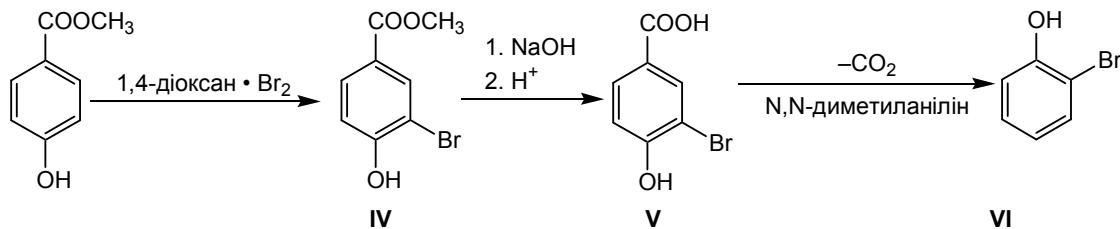

Схема 2. Синтез *o*-бromoфенолу (VI)

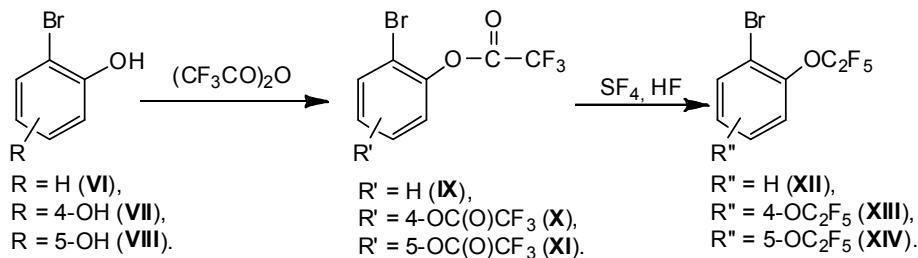

Схема 3. Синтез пентафтороетоксибромобензенів (XII–XIV)

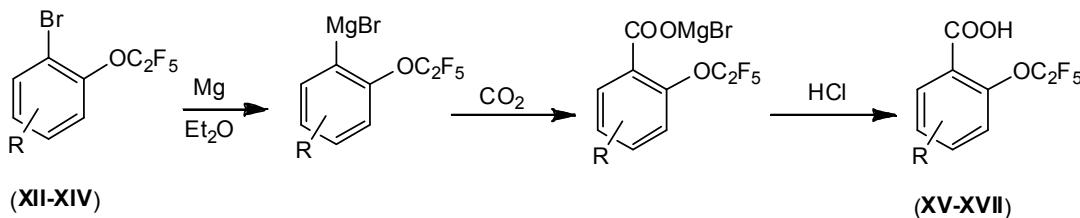
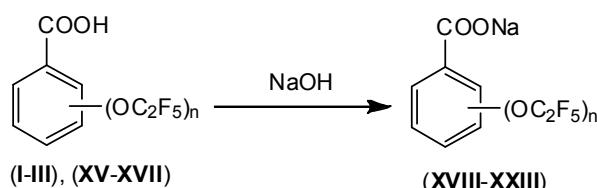
XII, XV: R = H; XIII, XVI: R = 4-OC₂F₅; XIV, XVII: R = 5-OC₂F₅

Схема 4. Синтез пентафторетоксибензойних кислот (XV–XVII)

жували, обробляючи відповідні кислоти 20%-вим розчином гідроксиду натрію (Схема 5). При цьому кислоту і луг беруть у мольному співвідношенні 1:1 і нагрівають з перемішуванням до повного розчинення вихідної кислоти. Після випаровування води та азеотропної відгонки залишків вологи за допомогою бензену одержують натрієві солі відповідних кислот з кількісним выходом. Кількість пентафторетоксигруп (n) та їх взаємне розташування наведені в табл. 1.

Схема 5. Одержання натрієвих солей *ортто*-, *мета*-, *пара*-пентафторетоксибензойних, а також 2,4-, 2,5- і 3,4-біс(пентафторетокси)бензойних кислот

Конденсацію одержаних солей *ортто*-, *мета*-, *пара*-пентафторетоксибензойних, а також 2,4-, 2,5- і 3,4-біс(пентафторетокси)бензойних кислот з β -діетиламіноетилхлоридом виконува-

Таблиця 1
Кількість пентафторетоксигруп (n) та їх взаємне розташування в синтезованих натрієвих солях пентафторетоксибензойних кислот

№ сполуки	n	Положення групи OC ₂ F ₅
XVIII	1	2
XIX	1	3
XX	1	4
XXI	2	2,4
XXII	2	2,5
XXIII	2	3,4

ли в розчині N,N-диметилформаміду (ДМФА) при нагріванні і інтенсивному перемішуванні (Схема 6).

Таким чином, синтезовані β -діетиламіноетилові естери пентафторетоксибензойних кислот (XXIV–XXIX) є аналогами прокайну, що замість аміногрупи містять пентафторетоксигрупи в різних положеннях бензольного кільця. Утворення останніх підтверджено за допомогою мас-спектрометрії, спектроскопії ЯМР на ядрах ¹H, ¹⁹F та ¹³C, а також елементного аналізу.

Попередній аналіз β -діетиламіноетилових

The scheme shows the reaction of compound XVIII–XXIII with diethylaminomethyl chloride (Cl-CH₂-CH₂-N(C₂H₅)₂) in DMFA to form the corresponding β -diethylaminoethyl ester (XXIV–XXIX), with the loss of NaCl.

Схема 6. Одержання β -діетиламіноетилових естерів пентафторетоксибензойних кислот (XXIV–XXIX)

I.I. Gaidarzhyy, L.A. Motnyak, B.V. Kunshenko

Таблиця 2

Дослідження местноанестезуючої активності фторовмісних аналогів прокайні

n (кількість груп OC ₂ F ₅)	Номер сполуки	Положення групи OC ₂ F ₅	Час бальової реакції, с
—	Контроль	—	72±6,0
—	Бензокайн	—	47±8,0
—	Прокайн	—	30,3±3,6
1	XXIV	2	15,4±1,6
1	XXV	3	21,9±2,2
1	XXVI	4	18,7±1,2
2	XXVII	2,4	16,0±1,5
2	XXVIII	2,5	12,5±1,4
2	XXIX	3,4	10,0±1,1

естерів моно- та біс-(пентафторетокси)бензойних кислот (XXIV–XXIX) показав наявність у них вищої місцевоанестезуючої активності в порівнянні з аnestезином та прокайном (табл. 2).

Висновки

Реакція натрієвих солей пентафторетоксибензойних кислот з (N,N-діетиламіноетил)хлоридом у N,N-діметилформаміді є зручним методом синтезу аналогів прокайну, що містять одну або дві пентафторетоксигрупи. Заміна аміногрупи на пентафторетоксигрупу в молекулі прокайну приводить до значного збільшення місцевоанестезуючої активності одержаних сполук. Найбільш активними сполуками виявилися структурні аналоги прокайну, що містить дві пентафторетоксигрупи у положеннях 2,5- та 3,4-ベンзенового кільця.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гайдаржы I.I., Мотняк Л.А., Куншенко Б.В. Синтез пентафторетоксибензойных кислот // Вісник ОНУ. Хімія. – 2019. – Т.24. – № 1. – С.53-60.
- Гайдаржы I.I., Мотняк Л.А., Куншенко Б.В. Взаємодія естерів 2,4- та 3,4-біс(трифторацетокси)бензойних кислот з чотирифтористою сіркою у розчині фтористого водню // Вісник ОНУ. Хімія. – 2020. – Т.25. – № 2. – С.66-73.
- Куншенко Б.В. Реакции четырехфтористой серы. Ч. 1: Новые пути применения четырехфтористой серы в органическом синтезе. – Saarbrucken: Lambert Academic Publishing, 2014. – 91 с.
- Antiarrhythmics.* N-(Aminoalkylene)trifluoroethoxybenzamides and N-(aminoalkylene) trifluoroethoxy-naphthamides / Banitt E.H., Coyne W.E., Schmid J.R., Mendel A. // J. Med. Chem. – 1975. – Vol.18. – No. 11. – P.1130-1134.
- Hudak J.M., Banitt E.H., Schmid J.R. Discovery and development of flecainide // The American Journal of Cardiology. – 1984. – Vol.53. – No. 5. – P.B17-B20.
- Яновская Л.А., Терентьев А.П., Беленький Л.И. Бромирование диоксан дибромидом. I. Бромирование фенолов // Журн. общ. химии. – 1984. – Т.22. – С.1594-1598.
- Патент 03467296 A CN, МПК C07C69/84. Bromo-4-hydroxybenzoic acid methyl ester preparation method / Sun Z., Xiao X., Yuan B. (Китай), China State Institute of Pharmaceutical Industry; Shanghai Institute of Pharmaceutical Industry – Заявл. 08.06.2012, Опубл. 25.12.2013.
- Nesterkina M. Kravchenko I. Synthesis and pharmacological properties of novel esters based on monocyclic terpenes and GABA // Pharmaceuticals. – 2016. – Vol.9. – Article No. 32.

Надійшла до редакції 17.02.2021

SYNTHESIS OF PROCAINE ANALOGUES CONTAINING PENTAFLUOROETHOXY GROUPS IN THE AROMATIC NUCLEUS

I.I. Gaidarzhly *, L.A. Motnyak, B.V. Kunshenko
Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine
* e-mail: i.i.gaidarzhly@opu.ua

In order to synthesize procaine analogs containing one or two pentafluoroethoxy groups, a method for the synthesis of benzoic acids containing a pentafluoroethoxy group in the *ortho*-position of the benzene nucleus has been developed. An effective method for the synthesis of procaine structural analogues containing one or two pentafluoroethoxy groups has been proposed. It has been shown that the replacement of the amino group by the pentafluoroethoxy group in the procaine molecule leads to a significant increase in the local anesthetic activity of the obtained compounds. The most active compound was a structural analogue of procainamide containing two pentafluoroethoxy groups in positions 2 and 4. The formation of fluorine-containing analogues of procaine was confirmed by ¹H, ¹⁹F and ¹³C NMR spectroscopy and mass spectrometry.

Keywords: procaine; β-diethylaminoethyl chloride; pentafluoroethoxybenzoic acid; local anesthetic; synthesis; condensation.

REFERENCES

1. Gaidarzhy II, Motnyak LA, Kunshenko BV. Synthesis of pentafluoroethoxybenzoic acids. *Visn Odes Nats Univ Khim.* 2019; 24(1): 53-60. doi: 10.18524/2304-0947.2019.1(69).158419.
2. Gaidarzhy II, Motnyak LA, Kunshenko BV. Interaction of 2,4- and 3,4-bis(trifluoroacetoxy)benzoates with sulfur tetrafluoride in anhydrous hydrogen fluoride solution. *Visn Odes Nats Univ Khim.* 2020; 25(2): 66-73. doi: 10.18524/2304-0947.2020.2(74).204384.
3. Kunshenko BV. *Reaktsii chetyrekhtoristoi sery. Chast' 1: Novye puti primeneniya chetyrekhtoristoi sery v organicheskem sinteze* [Reactions of sulfur tetrafluoride. Part 1: New ways of using sulfur tetrafluoride in organic synthesis]. Saarbrucken: Lambert Academic Publishing; 2014. 91 p. (in Russian).
4. Banitt EH, Coyne WE, Schmid JR, Mendel A. Antiarrhythmics. N-(Aminoalkylene)trifluoroethoxybenzamides and N-(aminoalkylene) trifluoroethoxy-naphthamides. *J Med Chem.* 1975; 18(11): 1130-1134. doi: 10.1021/jm00245a017.
5. Hudak JM, Banitt EH, Schmid JR. Discovery and development of flecainide. *Am J Cardiol.* 1984; 53(5): B17-B20. doi: 10.1016/0002-9149(84)90495-8.
6. Yanovskaya LA, Terentev AP, Belenkii LI. Bromirovaniye dioksan-dibromidom. I. Bromirovaniye fenolov [Bromination with dioxane dibromide. I. Bromination of phenols]. *Zh Obshch Khim.* 1952; 22: 1594-1598. (in Russian).
7. Sun Z, Xiao X, Yuan B, inventors; China State Institute of Pharmaceutical Industry, Shanghai Institute of Pharmaceutical Industry, assignee. *Yizhong 3-xiu-4-qiangji ben jiasuan jia zhi de zhubei fangfa* [3-Bromo-4-hydroxybenzoic acid methyl ester preparation method]. China patent CN 103467296A. 2012 Jun 08. (in Chinese).
8. Nesterkina M, Kravchenko I. Synthesis and pharmacological properties of novel esters based on monocyclic terpenes and GABA. *Pharmaceuticals.* 2016; 9(2): 32. doi: 10.3390/ph9020032.